

สุขา สงฆสฺส สามคฺคิ

ความร่วมมือเพรียง ความสามัคคีแห่งหมู่ เป็นสุข

พระราชสุตฺถินฎาณมกคล

D066

ภาษิตข้อนีมีอธิบายว่า ความร่วมมือเพรียงช่วยกันทำางาน และไม่มี ความบาดหมางกลมเกลียวเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เรียกว่า สามัคคี เมื่อกล่าวโดย ประเภทเป็น ๒ ประเภท

กายสามัคคี ความร่วมมือเพรียงกันด้วยกำลังกาย ๑

จิตตสามัคคี ความร่วมมือเพรียงกันด้วยน้ำใจ ๑

สามัคคีทั้งสองประเภทนี้ ต้องอาศัยซึ่งกันและกัน แต่กายสามัคคี ถ้าเป็น แต่เพียงกำลังกาย น้ำใจไม่สามัคคีด้วย เช่น คนที่อยู่ในอำนาจของนางงาน เมื่อ นายบังคับก็ช่วยกันยกและลากของอันหนักให้ถึงที่ต่องการได้ เป็นแต่สามัคคีต่ำๆ เพราะช่วยกันทำชั่วคราวที่เขาบังคับเท่านั้น ส่วนจิตตสามัคคี เป็นคุณธรรมลึกซึ่งอาจ ให้ผลแรงกว่าความร่วมมือเพรียงกันแต่เพียงกำลังกาย เพราะผู้ที่มีน้ำใจประกอบด้วย ไมตรีอารีแก่กันเอง จะมีผู้บังคับก็ตาม ไม่มีผู้บังคับก็ตาม ย่อมสามัคคีรักพร้อม ช่วยกันทำช่วยกันคิด ให้ประโยชน์กิจสำเร็จโดยขึ้นตาขึ้นใจ **สามัคคีมีนัยพรรณนา มานี้มีอยู่ในหมู่ใดสมาคมใด หมู่ั้นสมาคมั้น พึงหวังแต่ความเจริญส่วน เดียว ไม่มีความเสื่อมทราวม**

ข้อนี้บัญญัติว่าหมู่ๆ นั้น ประสงค์คนมากด้วยกัน บางหมู่ประพฤติดี บาง หมู่ประพฤติชั่ว แต่ในที่นี้ประสงค์หมู่ที่หวังผล คือความดี ความงาม ความ เรียบร้อย ประพฤติแต่ที่สุจริต กิจที่ตึงามในหมู่เช่นนี้ ถ้ามีสามัคคีธรรมความร่วมมือ เพรียงกันอยู่แล้ว ควรหวังความสุขกาย สุขจิต สมกับภาษิตพระนะราชาพรมมิสสร

เจ้าตรัสไว้ ในคัมภีร์อิติวุตถกเอกนิบาตว่า เอกธมโม ภิกขเว โลก อุปชฺชมาโน อุปชฺชติ พหุชนหิตาย พหุชนสุขาย พหุโน ชนสุส อตุถาย หิตาย สุขายะ เทวมนุสฺसानํ ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ธรรมอันหนึ่งเมื่อเกิดขึ้นในโลก ย่อมเกิดขึ้นเพื่อประโยชน์สุขแห่งชนเป็นอันมาก เพื่อความต้องการ เพื่อความเกื้อกูล เพื่อความสำราญ แห่งชนเป็นอันมาก ทั้งเทวดาและมนุษย์ ธรรมอันหนึ่งนั้นคืออะไร ความสามัคคีของหมู่หนึ่งแหละ เป็นธรรมอันหนึ่ง ซึ่งเกิดขึ้นเพื่อประโยชน์และความสุขแห่งชนเป็นอันมาก

สงฺฆเมโข ปน ภิกขเว สมคฺเค ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ด้วยว่าเมื่อหมู่พร้อมเพรียงกันแล้ว ความขัดใจและวาทา เครื่องกระทบกระทั่ง และความรำวราญ ย่อมไม่มีแก่กัน ดังนี้

เพราะความสามัคคีเป็นคุณธรรม ทำหมู่ให้เจริญเป็นสุขสำราญดังนี้ ผู้ที่หวังผลคือความสุข ควรจะบำรุงสามัคคีธรรม ให้เกิดให้เพิ่มขึ้น ธรรมซึ่งเป็นทางให้เกิดสามัคคีนั้น มีมากหลายประเภท แต่จะรวบรวมยกขึ้นพรรณนาเพียง ๔ ข้อ

๑. **ทานัง** ความเป็นผู้อภัยภัย อารีอารอบเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เจือจานแก่กัน ตามกำลังของตน อันนี้เป็นทางให้เกิดความสามัคคีประการหนึ่ง ความเป็นคนใจจัดเหนียวแน่น เห็นแต่ประโยชน์ของตนฝ่ายเดียว เป็นเหตุทำลายความสามัคคี
๒. **เปยยวัชฺฐิ** ความเป็นผู้มีวาจาอ่อนหวาน นุ่มนวลชวนดื่มไว้ในใจ ถึงแม้ว่าวาจาจะหยาบคาย แต่เป็นเครื่องเตือนใจให้ประพฤติดี วาจาเช่นนี้ ก็ควรดื่มไว้ในใจ อันนี้เป็นทางให้เกิดความสามัคคีประการหนึ่ง การพูดเสียดสีกระทบกระทั่ง บริภาษให้บาดใจ เป็นเหตุทำลายความสามัคคี

๓. **อตถจริยา** ความประพฤติกิจ ที่เป็นประโยชน์ต่อกัน คือความเป็นผู้โอบอ้อม เห็นเขาได้ทุกข์ยากก็เอาใจช่วยและคอยถามข่าวคราวทุกข์สุขแห่งกันและกัน สิ่งใดที่ควรแก้กำลังก็ช่วยเหลือไม่ดูตาย เห็นสิ่งใดผิดก็ช่วยตักเตือน ถ้าความเสื่อมเสียจะมีมาถึงก็ช่วยแก้ไขป้องกัน โดยเต็มกำลัง อันนี้เป็นทางให้เกิดความสามัคคีประการหนึ่ง ความดูตายเพิกเฉย ต่อผู้ตกอับหรือกลับซ้ำเติมส่งเสริมโทษภัย เป็นเหตุทำลายความสามัคคี

๔. **สมานตตตา** ความเป็นผู้มีตนเสมอ คือเป็นคนมีมารยาทเรียบร้อย ไม่หยาบคาย แม้จะมีโภคสมบัติ และอำนาจคุณวุฒิ วิทยาความรู้ อย่างหนึ่งอย่างใดก็ดี ก็ไม่ดูหมิ่นผู้อื่นว่าเลวทรามกว่าตนเกินไป ประพฤติพอเหมาะแก่คุณสมบัติแห่งตน เป็นผู้คงที่ไม่เอียงเพราะอคติ ผู้ใดประพฤติดีก็ชมตามความดี ผู้ใดประพฤติทุจริตผิดจากครองธรรมก็ว่ากล่าวสั่งสอนตามความผิดของผู้นั้น อันนี้เป็นทางให้เกิดความสามัคคีประการหนึ่ง ความเป็นผู้ถือตัวดูหมิ่นผู้อื่นเกินไปและประพฤตินอนเอียง ไม่เที่ยงธรรม เป็นเหตุทำลายความสามัคคี

ผู้ที่บำรุงความสามัคคีให้เจริญได้ ต้องอาศัยตั้งอยู่ในคุณธรรม ๔ ประการ และละเว้นธรรมที่ตรงกันข้ามกับคุณธรรมดังพรรณนามาจะนี้ ความสามัคคีบังเกิดขึ้นแล้วก็เป็นอันยากที่จะรักษาให้คงอยู่เสมอได้ เพราะน้ำใจมักจะวิปริตผันแปรไม่คงที่ เหตุดังนั้น การที่จะรักษาความสามัคคีให้ถาวรอยู่ได้ต้องอาศัยความระวังตั้งใจในคุณธรรม ซึ่งเป็นทางให้เกิดความสามัคคี อย่าให้หมุนไปในอธรรม ซึ่งตรงกันข้ามกับคุณธรรมนั้น

อนึ่งไม่ควรถือแต่ความเห็นของตนฝ่ายเดียว ต้องคอยผ่อนผันสั้นยาว เอาใจซึ่งกันและกันเป็นประมาณด้วย ถ้ามีเหตุอันจะทำความเห็นให้แตกต่างกันเกิดขึ้น ต้องชี้เหตุผลทำให้ตกลงกันโดยน้ำนวลไม่หักหาญ เมื่อมีเหตุซึ่งเป็นทางแห่งความ

เคลือบแคลงเกิดขึ้น ควรพูดและโต้ถามกันตรงๆ เพื่อมิให้เข้าใจผิด เกิดประทุฐฐจิต
คิดกินแหนงแคลงใจแก่กันและกัน ย่นเข้ากล่าวก็รวมกันอยู่ในขั้นตีความอดทน
เพราะขั้นตีเป็นรากเหง้าแห่งคุณธรรมทั้งปวง **ข้อนี้ควรสาธกด้วยนิพนธ์คาถาอัน**
โบราณบัณฑิตหากประพันธ์ไว้ว่า สพฺเพปิ กุสลา ธมฺมา ขนฺตยาเยว วฑฺฒนฺติ
เต. ธรรมฝ่ายกุศลนั้นๆ ล้วนเจริญด้วยเพราะขั้นตีความอดทน ดังนี้

ขฺนฺตฺนํ นี้ ถ้าจะตัดความตามโหวหาร ได้แก่ ความหนักเอาเบาสู เมื่อสิ่งที่ไม่
พอใจมากระทบกระทั่ง อดกลั้นไว้ มิได้ถือเล็กถือน้อย ไม่เห็นแก่ความได้เปรียบและ
เสียเปรียบ เป็นคนหูหนวกใจหนักเมื่อมีผู้มากกล่าวโทษผู้ใดก็ไม่เชื่อ่ง่าย ต้องสืบสวนดู
ให้แน่นอน การถือเปรียบเกีย่งอน ความผลุนผลันหูเบาใจเร็ว เป็นเหตุให้เกิด
ทะเลาะวิวาทซึ่งเป็นการแตกสามัคคี ถ้ามีขั้นตีความอดทนประจำอยู่แล้ว จะได้นั้น
สอนเครื่องตัดทอนสามัคคีนั้นๆ **ข้อนี้ควรสาธกด้วยบาลีที่โบราณบัณฑิตประพันธ์ไว้**
ว่า ครหฺกหาทีนํ มฺลํ ขนฺติ ขนฺติโก ผู้ที่มีความอดกลั้น ย่อมบั่นทอนมูลราก
ที่ตั้งแห่งความครหา และความทะเลาะ เป็นต้นได้ ดังนี้

ผู้ที่ประกอบด้วยขฺนฺติ มีใจหนักแน่น สงเคราะห์คนที่ควรสงเคราะห์ ช่มคน
ที่ควรช่ม ยกเหตุผลขึ้นชี้แจงโดยน่านวล ไม่กดขี่หักหาญโดยอำนาจ อาจคลั่งใจ
บริษัทไว้ โดยสามัคคีธรรมบริษัทนั้นๆ มีความรักใคร่นับถือโดยไมตรีจิต แม้โบราณ
บัณฑิตได้ภาษิตไว้ว่า **ปิโยเทวมนุสฺसानํ มนาไป โหติ ขนฺติโก ผู้ประกอบด้วย**
ขันติ ย่อมเป็นที่รักใคร่ชอบใจ ของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย ดังนี้ เหตุ
ดังนั้น ขันติ จึงเป็นเครื่องรักษาความสามัคคี ให้ถาวรดำรงคงที่อยู่ได้ อันสามัคคี
ธรรมนี้เป็นคุณธรรมสำคัญ ผู้ที่หวังผลคือความสุข ควรบำรุงให้เกิด ให้มีขึ้น ให้
เจริญขึ้น เพราะในหมู่มนุสฺมาคมใด ถ้ามีผู้ประกอบด้วยปัญญาสามารถฉลาดในที่ที่จะ
ผ่อนผัน อาจชี้เหตุผลให้สมาคมตกลงกันโดยสามัคคีธรรม แม้จะเกิดวิวาท
สัมประหารเป็นการใหญ่ ความวิวาทก็จะสงบไปโดยสามัคคีธรรม เรื่องนี้เคยมีมาแต่
หนหลัง ครั้งเมื่อสมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้า เสด็จดับขันธปรินิพพานแล้วได้ ๗ วัน

ครั้งนั้นพระเจ้าอชาตศัตรู เถลิงถวัลราชสมบัติเป็นเอกราชในกรุงราชคฤห์มหานคร และกษัตริย์ลิจฉวี ซึ่งดำรงอิสริภาพ ณ ไทสาลีนคร และกษัตริย์สาเกีย พระประยูรญาติกรุงกบิลพัสดุ์ราชธานี และญาติกษัตริย์ผู้อภิชาติในอัลลกะปนคร และโกลิยะกษัตริย์ในรามนคร และมหาพราหมณ์เจ้าเมืองเวฐฐูที่ปกันนคร และมัลลกษัตริย์ ผู้ครองพระนครปาวา กษัตริย์ทั้ง ๖ พระนคร กับมหาพราหมณ์ ๑ เป็น ๗ ตำบลนี้ ครั้นทราบว่า สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพาน ณ สาลวโนทยาน กรุงกุสินาราราชธานี ก็ส่งทูตเชิญราชสาสน์พราหมณ์ สาสน์มายังมัลลกะกษัตริย์ ณ พระนครกุสินารา เพื่อจะขอแบ่งพระบรมธาตุ ไปทำมหารธรรมการบูชา ส่วนราชทูต และพราหมณ์ทูตก็พากันมาสู่ที่เฝ้ามัลลกะกษัตริย์ แสดงสาสน์ตามลำดับ และบัญชาถวายทุกประการแล้ว ก็ตั้งอยู่แน่นหนา เป็นคณะนิกรคับคั่งพร้อมด้วยพยุหะพล ครั้งนั้นมัลลกะกษัตริย์ ทรงขัดขืนไม่โอนอ่อนยอมแบ่งส่วนพระบรมธาตุ แต่ได้ตอบกันไปมา จวนจะเกิดวิวาทเป็นสงครามใหญ่ ครั้งนั้นโชนพราหมณ์ ซึ่งเป็นผู้ใหญ่มีปัญญาสามารถฉลาดในที่ที่จะผ่อนผัน ให้ตามคติโลกคดียุธรรม มีถ้อยคำเป็นสุภาषิต เป็นที่เชื่อฟังแห่งประชุมชน สามารถจะแสดงเหตุ ห้ามวิวาทไกลาหลให้สงบ โดยสามัคคีธรรม ครั้นเห็นมัลลกะกษัตริย์ขัดขืน มิได้ยอมแบ่งพระบรมธาตุแก่กษัตริย์และพราหมณ์ต่างพระนคร ดังนั้นจึงดำริตามเหตุว่า ซึ่งมัลลกะกษัตริย์มาขัดขืนไว้มิได้ยอมแบ่งส่วนพระบรมธาตุ ถวายแก่เจ้าพระนครเหล่านั้น ดูไม่งาม เพราะพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามิใช่ญาติสายโลหิตเผ่าพันธุ์แห่งเราทั้งหลาย นับถือพระองค์ก็ด้วยเป็นผู้สั่งสอนข้อปฏิบัติเป็นเหตุ แม้ถึงสามนตราชทั้งหลายที่ผ่านมา ขอส่วนพระบรมธาตุครั้งนี้เล่า ก็อาศัยความนับถือต่อข้อปฏิบัติ เหมือนกับเราฉะนั้น เมื่อมัลลกะกษัตริย์ไม่ยอมถวายส่วนพระบรมธาตุตั้งนี้เป็นอันตัดทางไมตรีไม่ควรเลย อนึ่ง สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์มิได้แสดงธรรมสั่งสอนไว้ เพื่อให้เราพยายามต่อสู้กันเป็นสงครามดังนี้เลย โอวาทานุศาสนีของพระองค์ก็เป็นไปโดยทางขันติ ความอดกลั้น และสามัคคีธรรม ไกลจากวิหิงสา ครั้นดำริฉะนี้แล้ว จึงร้องประกาศขึ้นในที่ประชุม

โดยวจนะประพันธ์นิพนธ์คาถาว่า สุนนตุ โภณโต มม เอกวาเกยฺย ขอนนานิกรเจ้าผู้
เจริญ จงฟังวาจาเอกคือวาจาอันจำจะต้องทำตามไม่คัดค้านและเมิดได้ ของข้า
พระองค์ อมฺหากํ พทฺโธ อหุ ขนฺติวาโท พระพุทธเจ้าที่เป็นที่พึ่งของเราทั้งหลาย
พระองค์เป็นขนฺติวาท ตรัสความอดกลั้นต่อกัน นหิสาธฺยํ อุตฺตม ปุคฺคสฺส สวีร
คาเค สยสมฺปหาโร การที่จะเกิดวิวาทสัมปหารสงครามกัน เพราะส่วนพระสรีระของ
พระองค์ ซึ่งเป็นบุคคลอันสูงเป็นเหตุ ดูไม่ดี ไม่งามเลย สพฺเพวโภณโต สหิตะ สมค
คา สมฺโมทมานา กโรมฺภฺยฺยสาภาเค ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญบรรดาเราทั้งปวง ทั้งเจ้า
พระนครเดิมและต่างราชธานี จงพรักพร้อมสามัคคีร่วมพระราชหฤทัย แบ่งพระบรม
ธาตุออกเป็น ๘ ส่วน ให้เสมอกันทุกพระนครเถิด วิตุถาริกา โหนตุ ทิสาสฺสุฏฺฐา ขอ
พระสถูปอันบรรจุพระบรมธาตุ จงแพร่หลายทั่วไปทุกทิศเถิด พหุชฺชา จกฺขุมโต
ปสนฺนา เพราะชนที่เลื่อมใสต่อพระองค์ ผู้มีจักขุคือญาณมีอยู่มากด้วยกัน ลำดับ
นั้นกษัตริย์และพราหมณ์ทั้ง ๘ พระนคร ได้สดับมธุรภาษิตก็ทรงอนุมัติเห็นชอบด้วย
ในสามัคคีธรรม พร้อมกันมอบธุระให้โทนพราหมณ์เป็นอธิบดีแบ่งส่วนพระบรมธาตุ
โทนพราหมณ์ก็รับราชบัญชา ตวงพระธาตุให้เป็น ๘ ส่วนเท่าๆ กัน ถวายแต่กษัตริย์
และมหาพราหมณ์ทั้ง ๘ พระนคร ให้เป็นสามัคคีสโมสรเล็กสงครามกลับไปสู่พระ
นครของๆ ตน ถ้าโทนพราหมณ์ไม่ชักนำให้ตั้งอยู่ในสามัคคี นำที่จะเกิดวิวาทสัม
ปการถึงความพินาศใหญ่ เพราะสามัคคีเป็นคุณธรรมส่งผลให้ประชุมชนพ้นจาก
วิหิงสา เกิดความสุขสำราญดังนี้ สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้าจึงตรัสเป็นสุภาษิตไว้ว่า
สุขาสงฺฆสฺส สามัคคี ความสามัคคีแห่งหมู่เป็นสุข.